

Något om namnskick vid Österby bruk.

Juni 1896.

Bengt Hesselman.

Huvudsaklig meddelare: H. Ström.

Personer av bruksfolket benämnas vanligen i dagligt tal varken med enkelt förnamn eller enkelt tillnamn utan med en namnkombination, bestående av faderns el. moderns fulla eller delvisa namn i genitivus + ifrågavarande persons dopnamn. Härvid har jag iakttagit följande olika fall:

a) faderns el. moderns enkla dopnamn i gen. + dopnamn.

ex. já' rskârs pe' lle

í: saks joha' nn

e' dlâs bâ: 'rnhad

sa' lmåns ja: 'kâp

b) faderns öknamn i genitivus + dopnamn

ex. ku' llurs å' skâr

ku' llurs jam-pe' tter fadern, nu död: kulu: 'rn.

c) faderns enkla tillnamn i bestämda eller obestämda formens genitiv + dopnamn.

ex. bLo' mmens joha' n

he' llmans e: 'dvâr

hy' bbenes lå' ttâ (hy' bbene : Hübinette)

lí' nbârs joha' n

pu: 'ses a: 'dål(t) (pu: 'se : Pousette)

sa' nströms ma' ngnus

se' fferns ja' nne (seffer : Zeffer) ; ste: ns kLa: s ; ste: ns åskâr.

tra: 'nâs ja: n i: 'sak. tí' ssis mâ' jjâ (tisse : Tisèr)

ö' stergrens ma' ngnus

ö' sterns ví' llhem

d) faderns dop + tillnamn i genitivus + dopnamn:

ex. kalle luns gu' sta: v (lun : Lund)

frans bå: dus ja' nne (bådu : Baudou)

kLas gå' ffings ma' ngnus (gå' ffing : Gauffin)

e) faderns yrkesnamn i bestämda formens genitiv + dopnamn:

rekkârns kLa: s-joha' n.

f) faderns yrkesnamn i kompositivus utan -s + dopnamn.

ex. sa'llmakâr a'nders

sa'llmakâr ma'ngnus

brenmestâr låttâ

brenmestâr (låttâ) kalle el. brenâr kalle el. blott: brennâr.

g) faderns fulla namn – d.v.s. farfars namn i gen. + faderns dopnamn – i genitivus + dopnamn:

jan a'brahams kLa:sâ kal a:'bram (obs!)

petters janesâ petter

petters per [el. pär] a:dålsâ a:dål

kulurs åskârsâ vå:rner

frans bå:dus jannesâ ví'llhem (cfr ovan)

h) faderns fulla namn – d.v.s. farfaderns yrkesnamn i kompositivus plus faderns dopnamn – i genitivus + dopnamn (cfr ovan)

salmakâr a'ndersâ gu'sta:v.

Anm. 1. Jag har i en del av ovanstående exempel sökt tillnärmelsevis utmärka den expiratoriska aksänt som jag tror vara den i naturligt tal vanliga. Såsom av ex. synes, faller, (åtm. om den förra leden är två eller flerstavig), kombinationens huvudaksänt på senare leden dvs. dopnamnet. I regel är detta enkelt ock tvåstavigt ock huvudaksänten blir då en utpräglad akut på kombinationens penultima. ex. se'ferns ja'nne

Und.: lí'nnbârs joha'n.

Är det dubbelnamn, är dess senare led tvåstavig ock har aksänt på penultima. Regeln för huvudaksänten blir således densamma: ex. tra:nâs jan-i:'sak.

Und. rekkârns kLas-joha'n.

Att observera är exemplet: jan a:brahams kLasâ kal a:'bram, där den trestaviga formen Abraham utbytt mot a:bram förmodligen för att få fram det regelrätta tvåstaviga ock penultima-aksentuerade slutet.

I allmänhet faller nu en biaksänt på den föregående ledens huvudord: ex. pu:'ses a:'dål ; salmakâr a'ndersâ gu'sta:v

[?] I de längre kombinationerna behövdes ett noggrannare angivande av aksänten än jag här ovan kunnat prestera. Det förefaller mig som om huvudaksänten på sista leden vore starkare ock mer utpräglad ju längre den förra leden är: ex. jan abrahams kLa:sâ kal a:'bram ; petters per a:dålsâ a:'dål. Jag har ej antecknat biaksänten i ett ex. som: peters janesâ pe'tter. Möjligen faller den ej på förra ledens huvudord (ja'nnesâ) utan på dess första led: pe'ters janesâ pe'ter.?? Däremot säkert kulurs å'skârsâ vå'rner (cfr ovan!)

Anm. 2. Dessutom användas öknamn i stor utsträckning. Oftast vill personen ifråga ej kännas vid dessa. Stundom övergå de på barnen. cfr ovan. b)

Anm. 3. Av de franska namn som infördes med vallonerna till Österby har jag antecknat följande:

bå`du (Baudou), gå`ffing l. gåfi`ng (Gauffin), sji`lle (Gille), hybbene (Hubinette), puse (Pousette), dy`bbo, du`bbo (Dybou, : Dubois) ti`ssi, (Tisär), seffer (Zeffer: tysk?), filper (Filpse: nu utdöd) de fâ`r (de Faire: nu utdöd); ansjo (Anjou).

Förr /"i min barndom": H V. Ström f. 1826/ sade barn gra:me:r [el. gra:mä:r], gra:pe:r [el. gra:pä:r] till sina föräldrar. Då förekom även fa:nâ som flicknamn. Även Pjär, Nu Liss-Pjär som öknamn (mina anteckn. otydliga)